

יעשנה, ועל זה המין מן הרעות אמר שלמה אולת אדם תסלף דרכו וגו', וכבר ביאר גם כן בזה המין מן הרעות שהוא פעל האדם בעצמו, והוא אמרו לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, והחשבונות ההם הם אשר הביאו עליו אלו הרעות, ועל זה המין נאמר כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל, ואח"כ באר מיד שהאדם הוא אשר ימציא זה המין מן הרע, ואמר כי אדם לעמל יולד וגו', וזה המין הוא הנמשך אחר המדות המגונות כלם

7. משלי פרק יט פסוק ג

(ג) אַלְת אָדָם תִּסְלַף דְרָכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לְבוֹ: רש"י

אולת אדם תסלף דרכו - בעונו בא לו הרע כי באולתו תסלף דרכו ועבר עבירו' ונפרעין ממנו ובבוא לו הצרה זועף לבו על הקדוש ברוך הוא וממהר אחר מדת הדין כגון אחי יוסף שאמרו מה זאת עש' אלקים לנו

8. תורה תמימה הערות בראשית פרק מב הערה ו

עין בחא"ג שפירש שענין האולת הוא המעשה בכלל ממכירת יוסף אשר על כן נענשו, ותמה על זה, הלא מפורש איתא בענין הפרשה שאמרו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו', הרי שתלו האשמה בהם, וכן מורה מאמרם ליוסף, האלקים מצא את עון עבדיך, ועיי"ש שטרח מאד ליישב הענין, ואין הדברים מרוחים כלל כפי שיתבאר למעניין. והנה אמנם גם מרש"י כאן מבואר שהאולת הוא ענין מכירת יוסף, וכ"ד כל המפרשים, אבל לפי"ז יקשה עוד ששמשו לזה הלשון אולת, דיותר הי' נאות לזה הלשון חטאת אדם. ... אבל לדעתי הפירוש האמת והברור הוא כמ"ש במדרש לקח טוב המכונה פסיקתא זוטריתא בפרשה זו, וז"ל, מה זאת עשה אלקים לנו, זהו שאמר הכתוב אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו, שהי' להם לראות שקיהם קודם שיצאו משם אם חטים נתנו להם או שעורים, עכ"ל, ור"ל שאם היו רואים מה נתנו להם היו רואים את הכסף שבפי השקים והיו משיבים תיכף ונצולים מן הצער, ובזה הכל מבואר, וליותר האריכות. וראה איך יתיישב לפי"ז בישוב טוב ונכון דקדוק נמרץ בפרשה, שהרי מבואר כי כולם מצאו כספם כבואם לביתם, כמש"כ ויבאו אל יעקב אביהם וגו' ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו ויראו וגו' המה ואביהם וייראו, ובספרם אח"כ ענין מציאה זו לפני האיש אשר על בית יוסף אמרו ויהי כי באנו אל המלון ונפתחה את אמתחותינו והנה כסף איש בפי אמתחתו, ואינו מבואר לכאורה לאיזו כונה שינו לספר שמצאו הכסף בהיותם במלון ולא בבואם לביתם כאשר כן הי' באמת, אך לפי מש"כ הענין מבואר מאד, יען כי בושו לומר שנאלו להמתין בבדיקת השקים עד בואם לביתם, אשר כן לא יעשה, ולא יכלו לומר כי עודם במצרים בדקו, יען כי אז הי' קשה למה לא השיבו תיכף, לכן הגידו שבמלון הראשון בדקו ומצאו, ודו"ק:

9. רש"י במדבר (פרשת שלח) פרק יג פסוק ב

שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו (דברים א, כב) נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר (שם) ותקרבון אלי כלכם וגו', ומשה נמלך בשכינה. אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג, יז) אעלה אתכם מעני מצרים וגו', חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות

פרשת דברים - תשעה באב - באהבת ה' אותנו....

1. דברים (פרשת דברים) פרק א פסוק א

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַר בְּעֶרְבָה מִזֶּל סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תַּפְלֵ וְלִבְנֵי וְחֻצְרֵת וְדִי זָהָב: רש"י

אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל:

2. דברים (פרשת דברים) פרק א פסוק כב

(כב) וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נְשַׁלְחָה אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבוּ אֶתְנוּ דְבַר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה בָּהּ וְאֶת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:

3. דברים (פרשת דברים) פרק א פסוק מא - מג

(מא) וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאנוּ לָה' אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כָּלְכֶם אֲשֶׁר צָנְנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיִינוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: (מב) וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא תִלְחַמְוּ כִּי אֵינִי בָקָרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפּוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם: (מג) וְאָדַבְרַת אֱלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת פִּי ה' וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלוּ הַהָרָה:

4. דברים (פרשת דברים) פרק ב פסוק טז - יז

(טז) וַיְהִי כַאֲשֶׁר תַּמּוּ כָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקְרַב הָעָם: (יז) וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי לֵאמֹר: רש"י

(טז - יז) ויהי כאשר תמו וגו'. וידבר ה' אלי וגו' - אבל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה (יז), וידבר, אלא ויאמר, ללמדך, שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישוב הדעת

צרות שאדם עושה לעצמו....

5. דברים (פרשת דברים) פרק א פסוק ב - ג

(ב) אַחַד עֶשֶׂר יוֹם מִחֻרְבַּת דֶּרֶךְ הַר שְׁעִיר עַד קִדְשׁ בְּרִנְעָה: (ג) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלְכֶם אֲשֶׁר צָוָה ה' אֶתְּוֹ אֱלֹהֵיכֶם: רש"י

(ב) אחד עשר יום מחורב - אמר להם משה ראו מה גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים, שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב שנאמר (במדבר י יא) ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו' ובכ"ט בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע, צא מהם שלושים יום שעשו בקברות התאוה, שאכלו הבשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך הייתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה:

6. ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק יב

המין הג' מן הרעות הוא מה שימצא כל אחד מבני אדם מפעולתו בעצמו, וזהו הרוב, ואלו הרעות יותר מרעות המין השני הרבה, ומרעות זה המין יצעקו בני אדם כולם, וזהו אשר לא ימצא מי שלא יחטא על עצמו בו אלא מעט, וזהו שראוי לגנות בעל המאורע על מה שיארע לו באמת, ויאמר לו כמה שאמר מידכם הייתה זאת לכם, ועל זה נאמר משחית נפשו הוא

16. שו"ת עשה לך רב חלק ו סימן פו

כי אכן, גם עונש דור המדבר על חטא המרגלים, וגם חטא ישראל לדורותיהם, שגרם להם חרבן וגלות נבעו מתוך שנאת - חנם, וכל החרבנות והגלויות הם המשכייתם של חטא המרגלים, בכיה לדורות שהחלה בלילה ההוא.

רגשות אשם מביאות לשנאה

17. ספורנו דברים (פרשת דברים) פרק א פסוק כז

(כז) **בשנאת ה' אותנו.** על מה שעבדנו עבודה זרה במצרים. **לתת אותנו ביד האמרי.** שאע"פ שיש לאל ידו לכבוש את האמורים ולהמיתם יתן אותנו בידם להנקם:

18. מתוך אתר חברותא

עם שוב המרגלים משליחותם, עשו לעצמם חשבון הנפש. כדי לכבוש את ארץ ישראל, יהיו זקוקים לנסיים גדולים ועל טבעיים. בלבם התעוררה המחשבה: מה המחיר שנשלם על זה? וכי יתכן שהקב"ה יעשה לנו זאת בחנם, אך ורק מתוך אהבה לשמה? וכי אנחנו, שאך לפני שנות דור היינו שקועים במ"ט שערי טומאה, ראויים לחסדים כאלה? עד עכשיו, במדבר, זכינו לגילויי אהבה; האם מצב זה חייב להמשך ללא הגבלה? רגשות האשמה שבלבם - שהם כשלעצמם היו חיוביים, בבחינת "וחטאתי נגדי תמיד" - לא הניחו להם להאמין, שהקב"ה אוהב את עם ישראל "אהבה שאינה תלויה בדבר". הם הגיעו למסקנה שיש כאן מכשול, מלכודת נסתרת, שעליה ישלמו בבוא העת. "בשנאת ה' אותנו" - הרי לא יתכן אחרת, לא יתכן שאותנו, שעבדנו ע"ז, יאהוב ה' אהבה אמיתית. "לתת אותנו ביד האמורי" - במוקדם או במאוחר יתברר, שאיננו מסוגלים לעמוד במבחן, ואז יבא העונש...

19. ר' יחזקאל מקוזמיר נחמד מזהב עמוד 77

כמו שחורבן בית המקדש היה על ידי שנאת חנם, כן לתקן זה צריך אהבת חנם, שכל אחד מישראל יאהב את חברו בחנם

20. אורות הקודש ג שכג

ואם נחרבנו ונחרב העולם עמנו על ידי שנאת חנם, נשוב להיבנות והעולם עמנו יבנה על ידי אהבת חנם.

סיכום:

פרשת דברים זכתה לכינוי 'פרשת התוכחה'. התבוננות בפשט הכתובים מלמדת אותנו שהחטאים היחידים עליהם משה מוכיח הוא חטא המרגלים וחטא המעפילים שהוא תוצאה של חטא המרגלים. התבוננות עמוקה ברגשות החוטאים מלמדת שהיחס החמור לחטא בא על אומרם "בשנאת ה' אותנו". אדם יכול להסתובב בתחושה שהקב"ה שונא אותנו, משום שהוא כביכול מרגיש שהקב"ה מתנכל אליו 'ומחפש' אותו. היחס של הבורא אלינו הוא יחס של אהבה ללא גבולות, ככל שנתחזק בהבנה שאנו אהובים על המקום נרחק מתחושת שנאה. תחושת שנאה היא הגורם לחורבן. הבכי של ליל תשעה באב הפך לבכיה לדורות ומאז ועד היום השנאה היא הגורם העיקרי לגלות ולפרעות קשות כנגד האומה.

10. שפתי חכמים במדבר (פרשת שלח) פרק יג פסוק ב אות ג

וידאמרין הבא ליטמא פותחין לו.

צרות שאדם עושה לעצמו מביאות לתחושת שנאה

11. דברים (פרשת דברים) פרק א פסוק כו - כח

(כו) וְלֹא אָבִיתֶם לְעֵלֶת וּתְמָרוֹ אֶת פִּי ה' אֶלְקֵיכֶם: (כז) וַתִּרְגְּנוּ בְּאֵהָלֵיכֶם וּתְאָמְרוּ **בְּשִׁנְאֵת ה' אֱתָנוּ** הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֱתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ: (כח) אָנָּה אֲנַחְנוּ עֲלֵינוּ הַמָּסוּ אֶת לִבְבָנוּ לֵאמֹר עִם גְּדוֹל וְרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:

12. ספרי דברים פרשת דברים פיסקא כד

בשנאת ה' אתנו, איפשר שהמקום שונא את ישראל והלא כבר נאמר +מלאכי א +ב אהבתי אתכם אמר ה', אלא הם ששונאים את המקום משל הדיוט אומר מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך.

13. שפת אמת דברים פרשת דברים שנה תרמג

בפסוק ותאמרו בשנאת ה' כו' ע"ז דרשו חז"ל נתנה עלי בקולה כו'. וזה גרם כל החורבן. מכ"ש שיש לנו ללמוד שמדה טובה המרובה כשבנ"י מקבלין יסורי הגלות באהבה ומאמינים כי הוא חסד הש"י כמ"ש אשר יאהב ה' יוכיח לכן בנ"י המה מדוכאים בעולם. יוכל להיות זאת מפתח של הגאולה. כמו שהי' חטא זה התחלת הגלות שבאמת השי"ת אהב את דור המדבר ומ"מ ע"ז החטא שהיו אומרים בשנאת. נהפך ונאמר ע"כ שנאתי'.

14. שו"ת עשה לך רב חלק ו סימן פו

השנאה היתה הגורם הראשוני לחרבן וגלות כבר בראשית דרכה של האומה ביציאת מצרים, כאשר נתגלתה השנאה בישראל נחרץ גורלה לגלות. במעשה המרגלים נאמר: וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי (במדבר יד כב). ואכן בין עשרת נסיונות אלה, שכל אחד מהם הוא חטא כלפי אלקים, נמצא גם חטא העגל, וכל החטאים נסלחו ורק חטא המרגלים לא נסלח להם, אף שחזרו בתשובה והתודו באמרם: היננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו (שם מ), ולא הועיל להם, אף לא מסירות נפשם בהעפילם לעלות אל ראש ההר כדי ליכנס לארץ. ומדוע חטא המרגלים היה בלתי ניתן לסליחה. רבותינו שהרגישו בכך דייקו באמרם: מלמד שלא נחתם גזר דין על אבותינו אלא על לשון הרע (ערכין טו א), ומכלל דבריהם יהיו גם דברינו דלהלן. בחטא המרגלים נוספה על הכל גם "שנאה", כאמור: ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ - מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו (דברים ג כז), ודרשו רבותינו: אפשר שהקב"ה שונא את ישראל... אלא הם שונאים את הקדוש ברוך הוא משל הדיוט הוא מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך (ספרי). מכאן, שכל חטא ניתן לסליחה אפילו חטא העגל, אך לא חטא שיש בו שנאה. לכן חטא המרגלים לא נסלח לאותו דור, ולא זכו ליכנס לארץ.

15. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כט עמוד א

ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. אמר רבה אמר רבי יוחנן: (אותו היום ערב) +מסורת הש"ס: אותה לילה ליל+ תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם - ואני קובע לכם בכיה לדורות.

